

namaals, anders hield je het niet uit; het onrecht en de ellende zouden ondraaglijk worden. Maar waarom? Rechtvaardigheid in het mensche-lijk lot, naar een menschen maatstaf — zij had alweer geen behoefte de mogelijkheid van zoo iets aan te nemen. Ja, zij twijfelde zelfs wel eens aan de wenschelijkheid. Want waar bleef dan het prachtigst menschen-lijke, medelijden en offervaardigheid, leven voor anderen, waar bleef haast alles wat mooi en hoog en ontroerend heerlijk was? Zich een buitenwereld-sche strafplaats, een zoogenaamde hel voor te stellen, was Pauline nog veel onmogelijker en nog meer tegen de borst. Wat voor een God zou dát wel moeten zijn, die de wezens van zijn schepping naar hun onwetende daden en gedachten beoordeelde en veroordeelde, verdoemde tot eeuwige straffen! Nee-nee, belooning noch straf, na den dood, kon ze in haar voor-stellingen een plaats geven. Het goede moest je doen, o natuurlijk, omdat het goed was, voor jezelf ook. Omdat het je bevredigde, omdat je anders immers niet gelukkig worden kon....

Zij bleef dan staren voor zich uit....

Huib, die begripen als hel en hemel, waardoor zijn Lieneke toch blijk-baar nog min-of-meer verontrust werd, allang beschouwde als historische curiositeiten, deed zijn best haar te helpen in haar gevolgtrekkingen. Geen buitenwereldsche straf of gelukzaligheid — maar immers ook geen bovenwereldsche, geen buiten-het-heelal levende God kon voor hem bestaan. Geen vader — maar nog minder een directeur.

„Als God er is, mijn liefste,” zei Huib in volle innigheid, „en ik-voor-mij geloof in God met mijn heele ziel — dan is hij in alles wat bestaat. De kern, de geest, het wezen der dingen, levende en zoogenaamd doode. Zijn eigen schepper en verbreider, voortdurend en tot in de eeuwigheid. Een wereld die niet heelemaal in God zou zijn, en een God die zich niet uitspreekt in al het zijnde, ik kan er mij geen voorstelling van maken. Wat op zich zelf nog niets bewijzen zou, dat weet ik wel, maar toch.... dat is het waarnaar wij allen snakken, ons voorstellingen te vormen en naar die voorstellingen als 't ware onszelf te herscheppen. De naar onze inzichten grootste misdadiger, of erger: de liederlijkste ploert, is toch altijd nog een onbegrijpelijk natuurwonder, alléén: het goddelijke in hem is nog niet tot bewustheid gekomen.... Alle leven is Gods-uiting.... Eenig leven buiten God om valt niet te denken....”

„Dus kan er ook — dat volgt daar, dunkt me, uit — nooit iets gebeuren dat niet Gods wil is.”

„Ja.... maar.... wil.... daar heb je weer zoo'n woord. Je mag nooit vergeten: doel, oorzaak, wil, al die begrippen, zooals wij ze kennen en gebruiken, zijn iets door-en-door menschenlijks, menschenlijke onder-stellingen, niets meer. Wij kunnen er niet buiten, God misschien wel. Dat geldt zelfs van rechtvaardigheid, deugd, goedheid, teederheid, liefde.